

УДК 327:303.211(477:100)“2019/2020”
DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.29.31>

АНАЛІЗ ПОЗИЦІЙ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГАХ ЗА 2019–2020 РОКИ

Катерина Савон

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
кафедра політичних теорій
вул. Фонтанська дорога, 23, 65000, м. Одеса, Україна*

У статті розглянуто місце України в міжнародних рейтингах останніми роками. Визначено особливості міжнародних індексів та динаміку розвитку позицій України. Наведені різні класифікації рейтингів за показниками: за сферою дослідження, за укладачами рейтингів, за кількістю років існування, за періодичністю випусків рейтингів.

Класифікація міжнародних рейтингів та індексів, використаних у цій статті, поділена для зручності на політичні, економічні та соціальні (розподіл за методикою І.К. Кириченко).

Досліджено такі рейтинги, як: Рейтинг відкритості бюджетів, Рейтинг військової могутності, Індекс сприйняття корупції, Індекс недієздатності держав, Індекс свободи преси, Індекс процвітання, Індекс верховенства права, Індекс світової конкурентоспроможності, Індекс економічної свободи, Рейтинг легкості ведення бізнесу, Рейтинг національних брендів, Індекс соціальної мобільності, Індекс свободи людини, Індекс людського розвитку, Індекс гендерної нерівності та Рейтинг щасливих країн світу.

Проаналізовано, які фактори в українському суспільстві треба покращувати для отримання оптимальних результатів у різних рейтингах світу. Виявлено динаміку розвитку позицій України в Рейтингу відкритості бюджетів, Індексі недієздатності держав або Рейтингу крихких держав, Індексі світової конкурентоспроможності, Індексі економічної свободи, Індексі людського розвитку та Рейтингу щасливих держав.

Виявлені позитивні і негативні фактори, що впливають на трансформаційні процеси в українському суспільстві і знижують можливість вирватися в топ рейтингів світу. У таких рейтингах, як Рейтинг щасливих країн світу та Індекс гендерної нерівності, порівняні деякі показники з переможцями цих рейтингів (Фінляндія та Данія).

За допомогою рейтингів встановлено, що в Україні проживають освічені, з професійною підготовкою фахівці, які мають гарний ресурс, проте через економічні складнощі вимушені покращувати своєю діяльністю рейтинги та іміджі інших держав. Невирішеною проблемою також є військовий конфлікт на Сході України, який не тільки понижує рейтинги України, але і робить українців ще більш нещасливими.

Зроблено висновок про середнє положення України в досліджених рейтингах та факторах, які можна покращити для отримання позитивних результатів у побудові гарного іміджу України, що може в перспективі стати одним із найкращих брендів світу.

Ключові слова: економічні індекси, міжнародні рейтинги, політичні індекси, соціальні індекси, Україна.

Постановка проблеми. Світова спільнота за допомогою міжнародних рейтингів дає оцінку політичним, економічним та соціальним діям державної влади. Актуальність теми зумовлена суспільною необхідністю проаналізувати динаміку позицій України в міжнародних рейтингах та зробити висновок, в яких рейтингах динаміка є позитивною, а в яких негативною.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Серед науковців, що досліджували окремі аспекти теми, слід виділити І.К. Кириченка, який розробив класифікацію міжнародних рейтингів за сферою здійснення та проаналізував динаміку місць України в рейтингах з 2008 до 2016 року. Також це Є.О. Романенко, що досліджував Індекс економічної свободи та порівнював показники з минулими роками, даючи оцінку цьому індексу.

Виклад основного матеріалу. Імідж держави в сучасному світі постає акти-вом, який виражається в безпековому складнику та може впливати на соціальні виміри суспільства. Останніми роками віртуальна реальність стає все більш реальною, тому те, як держава представлена в ЗМІ, стає одним із головних чинників під час вибору держави бізнес-партнером, країни для туризму, держави з авторитетною позицією у міжнародних відносинах, бажаною для життя та праці серед іноземців та насамперед серед своїх громадян. Показники у рейтингах значною мірою відображають життя суспільства і здебільшого саме через світові рейтинги міжнародна спільнота вбачає зміни у державі.

Можна класифікувати міжнародні рейтинги за різними показниками: за сферою дослідження, за укладачами рейтингів, за кількістю років існування, за періодичністю випусків рейтингів. Щодо класифікації рейтингів за сферою дослідження, то І.К. Кириченко поділив міжнародні рейтинги на 3 групи: політичні, економічні та соціальні. Велика кількість рейтингів ставить питання щодо вибору з них найважливіших з погляду на трансформаційні процеси в Україні. Вчений презентував міжнародні рейтинги, що будуть залучені в цій статті, однак актуальним є доповнення цих рейтингів в умовах сьогодення.

На думку Кириченка, «в Україні політичні трансформації зумовлюють основу формування всіх економічних процесів у державі: від рівня податкового навантаження на суб'єкти господарювання до цільових показників грошово-кредитної політики, а також умов залучення інвестицій та розвитку інновацій. Високий рівень економічного добробуту країни зумовлює високий рівень доходів населення та можливість суспільного задоволення всіх першочергових потреб, включаючи формування заощаджень. Крім того, у політично та економічно стабільній державі є можливість спрямовувати кошти на освіту та соціальні ініціативи та проекти» [1, с. 19]. Отже, є взаємозалежність соціальних індексів від економічних, а економічних від політичних.

До політичних рейтингів можна віднести такі як: Рейтинг відкритості бюджетів, Рейтинг військової могутності, Індекс сприйняття корупції, Індекс недієздатності держав, Індекс свободи преси, Індекс процвітання та Індекс верховенства права.

У Рейтингу відкритості (прозорості) бюджетів Україна у 2019 році посіла 63-є місце. Цей рейтинг враховує прозорість за державними витратами, відкритість доступу громадськості до інформації, як Уряд витрачає та збільшує державний бюджет. Укладачем цього рейтингу виступає Open Budget Survey та дає оцінку державам кожні 2 роки. Після спаду останніми роками Україна покращила свої показники на 9 сходинок, що наблизило Україну до рейтингів 2010 року. Індикатором, який треба покращувати, у цьому індексі виступає участь громадськості у розробці та прийнятті бюджету держави [2].

У рейтингу військової могутності Україна на 27-у місці із 138 країн за 2020 рік. Динаміка є позитивною, нині Україна входить до 10 найсильніших армій Європи. Цей рейтинг складається із 50 факторів, які містять у собі воєнну могутність, фінансовий складник, логістичні можливості, географічне розташування та інші. З 2006 року GlobalFirepower представляє аналітичну довідку щодо цього рейтингу [3].

Індекс сприйняття корупції щорічно розраховується міжнародною організацією Transparency International. Україна за 2019 рік посіла 126-е місце із 180 країн, тобто спустилася на 6 сходинок. Україна оцінена як найкорумпованіша країна Європи. Треба зау-

важити, що цей індекс не враховує корупцію в медичних закладах та закладах освіти. Та 23% респондентів сплатили хабар за останній рік за громадські послуги в Україні [4]. Але є критика щодо цього індексу, деякі вчені вважають, що корупцію виміряти неможливо.

Індекс недієздатності держав, або Рейтинг крихких держав, порівнює 178 держав, з яких у 2020 році Україна посіла 92-е місце. У цьому рейтингу 1-е місце відповідає найнижчим показникам у рейтингу. Динаміка показує, що кращими для України у цьому рейтингу були показники 2011–2014 років. Гарними показниками в Україні за цим індексом є легкість доступу до прісної води, відсутність конкуренції за природні ресурси, постачання продовольства, контроль за захворюваннями та населенням (кількість сиріт, рівень дитячої смертності, щільність населення). Позитивним є індикатор державних послуг, який включає в себе доступ до освіти, кількість лікарень, санітарні норми, доступність постачання палива та ін. Факторами, що заважають Україні піднятися вгору, є відрив еліти від решти населення та зовнішнє втручання. Ці індикатори включають національну ідентичність, екстремістську риторику, низький рівень толерантності, концентрацію багатства, відсутність зростання середнього класу, монополізацію розподілу ресурсів. Щодо зовнішнього втручання, то до цього індикатора включають наявність іноземних військ, військові напади через кордон, військову допомогу, миротворчу діяльність, присутність прихованих операцій та залежність від економічної допомоги [5].

Організація «Репортери без кордонів» з 2002 року складає Міжнародний індекс свободи преси, що включає такі показники, як: напади на журналістів, незаконні арешти, кількість ЗМІ та їх незалежність, законодавство та думку експертів. Цей рейтинг визначається за допомогою заповнення анкет незалежними юристами, науковцями, журналістами по всьому світу. Україна покращує свої показники у цьому рейтингу, але посідає 96-е місце у 2020 році [6].

Лондонський аналітичний центр Legatum Institute, який розробляє щороку Індекс процвітання, ставить на меті проаналізувати країни в шкалі від бідності до процвітання. У цьому рейтингу аналізується 167 країн, Україна у 2019 році посідає 96-е місце. З факторів, що знижують позиції, – рівень безпеки (145-е місце) та соціальний капітал (148-е місце), в якому вказується на низьку участь громадян у житті суспільства. Серед позитивних показників – освіта (37-е місце), рейтинг акцентує увагу на високому рівні освіти серед населення [7].

World justice project опублікувала звіт щодо Індексу верховенства права, в якому Україна посідає 72-е місце серед 128 країн, з позитивною динамікою на 6 сходинок вгору. Найвищими індикаторами є відкритість Уряду (42-е місце), дотримання закону та безпека (52-е місце) та фундаментальні права (49-е місце). Найгіршими показниками є рівень корупції (110-е місце) [8].

До економічних рейтингів можна віднести такі як: Індекс світової конкурентоспроможності, Індекс економічної свободи, Рейтинг легкості ведення бізнесу та Рейтинг національних брендів.

Згідно з Індексом світової конкурентоспроможності, який щорічно складає Світовий економічний форум, у 2019 році порівнювалася 141 держава, серед яких Україна посіла 85-е місце. Порівняно з 2018 роком Україна втратила 2 позиції. Цей рейтинг складається із 12 показників, що визначають конкурентоспроможність держави, серед яких – рівень інфраструктури, макроекономічна стабільність, освіта, рівень технологічного розвитку, конкурентоспроможність, інноваційний потенціал. Кращими оцінками експерти відзначили рівень інфраструктури (42-а сходинка), а саме: доступ до електрики та довжина залізничної мережі; університетські навички (44-а сходинка), серед них важливими є майбутні професійні навички, потрібні для роботи. Показниками, що тягнуть вниз, відзначаються

фінансова система (136-а сходинка) та індикатор макроекономічної стабільності (133-є місце). Серед чинників, що спричинили такі негативні показники впливу, – недоступність кредитів, слабка стійкість банків, соціальний капітал, рівень судової незалежності, інфляція та динаміка боргів [9].

The Heritage Foundation спільно з Wall Street Journal починаючи з 1995 року щорічно порівнюють держави за Індексом економічної свободи. Цей індекс складається з 12 факторів, які охоплюють верховенство права, рівень втручання уряду, ефективність регулювання бізнесу та відкритість ринку [10]. Україна посіла 147-у сходинку із 180 у 2019 році. За 3 роки Україна покращила показники на 21 сходинку, що є позитивним зрушенням у цьому рейтингу, проте у 2008 році Україна була на 134-й сходинці [11], тобто в більшому часовому інтервалі це зниження рейтингу.

Рейтинг легкості ведення бізнесу визначається з 2003 року та укладений Світовим банком. Рейтинг оцінює легкість ведення підприємницької діяльності в країні. Індикаторами виступають нормативні акти та їх фактичне використання. Для розрахунків Рейтингу використовувались такі дані, як: процедура створення підприємств, отримання дозволів на будівництво, підключення до системи електропостачання, реєстрація власності, отримання кредитів, захист міноритарних інвесторів, оподаткування, міжнародна торгівля та забезпечення виконання контрактів. У 2020 році Україна посіла 64-е місце із 190 країн. Поступово Україна показує позитивну динаміку, підтвердженням чого є прийняття Закону України № 465-IX від 16.01.2020 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві»; Закону України № 554-IX від 13.04.2020 «Про національну інфраструктуру геопросторових даних», низки наказів Мініюсту та Держмитслужби [12].

Україна посіла у Рейтингу інновацій 47-е місце із 127 у 2019 році, проте раніше була на 43-у місці. Тож показники погіршилися. Позитивними метриками виступають знання та технологічні результати, негативними зазначені робота державних установ, доказом чого є низький рівень політичної стабільності та екологічна ситуація [13].

У Рейтингу національних брендів Україна за 2019 рік посіла 56-е місце, що визначається позитивним зрушенням. Нині Україна в цьому рейтингу посідає місце між Грецією та Люксембургом. Рейтинг був створений у 1996 році з метою порівняння внутрішнього розуміння торгової марки, відстеження вартості бренду, аналізу конкурентів та історичного значення бренду [14].

До соціальних індексів можна віднести Індекс соціальної мобільності, Індекс свободи людини, Індекс людського розвитку, Індекс гендерної нерівності та Рейтинг щасливих країн світу.

Всесвітнім економічним форумом щорічно складаються найвідоміші світові індекси у Давосі. Індекс соціальної мобільності розраховується вперше, і в ньому Україна посідає 46-е місце із 82 країн. Під соціальною мобільністю розуміється вплив соціально-економічних факторів на життя індивіда, що виражається в умовах життя людини та охоплює сфери здоров'я, освіти, доходу та соціального захисту. У вузькому розумінні цей індекс означає можливість дитини жити краще, ніж її батьки. Серед можливих причин не найкращих позицій експерти відзначають погане покриття мобільного Інтернету в країні, слабе задіяння ІТ у наданні державних послуг та неприділення достатньої уваги інклюзивній освіті [15].

САТО Institute розробили Індекс свободи людини, який враховує економічну, особистісну та громадську свободу. Звіт друкується спільно з Інститутом Катона, Інститутом Фрейзера та Інститутом Лібералів при Фонді свободи ім. Фрідріха Наумана. Свободу в цьому рейтингу пояснюють як відсутність примусу. Всього нараховують 76 факторів,

за якими розраховується такий індекс. Такими є: верховенство права, регулювання праці, свобода вибору релігії, безпека, можливість посилення у державі ролі громадянського суспільства, свобода вибирати як виглядати та свобода стосунків. У 2019 році Україна посіла останнє місце в Східній Європі у цьому рейтингу – 118-е місце серед 162 держав. Правда, експерти відзначають певні позитивні зрушення порівняно з попередніми роками. Найкращі показники в особистісній свободі (96-е місце із 162), особливо відзначається безпека жінок та свобода пересування за кордон. Серед економічної свободи позитивними є показники ефективності державних підприємств та тарифи для населення [16].

Програма розвитку ООН щорічно з 1990 року звітує про Індекс людського розвитку. Індекс людського розвитку – це підсумковий показник середніх досягнень у ключових вимірах людського розвитку: довге і здорове життя, рівень освіти та гідний рівень життя. У рангу країн світу за 2019 рік Україна посіла 88-е місце. У соціально-економічному індикаторі 98,3% робочої сили є кваліфікованою, тривалість життя становить 72 роки, користувачів Інтернету 58,9% серед населення. Але Україна останніми роками показує негативну динаміку в цьому рейтингу, бо ВВП на душу населення низький для європейської держави, і рівень екологічної стійкості знижується [17]. А ці аспекти дуже важливі для оціночних висновків.

У програмах розвитку ПРООН також досліджується Індекс гендерної нерівності. У 2019 році Україна посіла 88-е місце із 189 держав та опинилася між Азербайджаном та Домініканською Республікою. У 2018 році ця позиція була на 60-у місці, тобто є значне зниження. Індикаторами цього рейтингу є кількість місць, зайнятих жінками у парламенті (цей показник України за 2018 рік становив 12,3%, а у переможця цього рейтингу – Норвегії ця кількість становила 41,4%). Також цей рейтинг включає розподіл щодо трудової зайнятості населення. Так, за 2018 рік 46,7% жінок працювало, а чоловіків – 62,8%. Якщо порівнювати із переможцем цього рейтингу Норвегією, то там статистика – 60,2% жінок проти 66,7% чоловіків. Цей індекс вказує на нерівність між жінками та чоловіками у трьох позиціях: репродуктивне здоров'я, розширення прав і можливостей та ринок праці [18].

У рейтингу щасливих країн світу Україна піднялась на 10 сходинок уверх та посіла 123-є місце із 156 країн. Цей рейтинг складає ООН і він має назву World Happiness Report. Порівняно з 2007–2009 роками Україна опинилася поміж 20 країн, що найбільш програли у цьому рейтингу. Вже декілька років поспіль Фінляндія посідає перші місця, експерти прирівнюють щастя до можливості насолоджуватися життям то довіряти один одному [19].

Отже, оцінюючи різні рейтингові показники, слід зробити висновок, що Україна займає серединні позиції у рейтингах. Здебільшого рейтинги показують позитивні зміни у суспільстві. Але є і свідчення падіння рейтингів. Негативними сторонами, що не дають Україні вирватися вперед, залишаються військова агресія Російської Федерації щодо України, незадовільний для Європи рівень життя та благоустрою українців, рівень екологічної безпеки, корупція, незавершеність реформ, передусім у сферах судової та правоохоронної діяльності. Життя людини ще не стало найвищою цінністю серед суспільства, а це потребує зусиль як зі сторони чиновників, бізнесу, так і кожного окремого громадянина. Тільки з високими стандартами життя суспільства Україна може стати брендом з найвищими показниками рейтингів.

Список використаної літератури

1. Кириченко К.І. Міжнародні рейтинги й індекси в системі оцінювання рівня соціальних, економічних і політичних трансформацій в Україні. *Управління розвитком*. 2017. № 1–2. С. 18–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2017_1-2_5 (дата звернення: 27.05.2020).

2. Тарнай В. Центр “Eidos”. Обзор открытости бюджета 2019: *Open Budget Survey*. 2019. URL: <https://www.internationalbudget.org/ru/open-budget-survey/country-results/2019/ukraine> (дата звернення: 29.05.2020).
3. 2020 Military Strength Ranking. *Global Firepower*. 2020. URL: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp> (дата звернення: 28.05.2020).
4. Індекс сприйняття корупції. *Transparency International Ukraine*. 2019. URL: <https://www.transparency.org/en/countries/ukraine/> (дата звернення: 3.06.2020).
5. Fragile States Index 2020. *The Fund for Peace*. 2020. URL: <https://fragilestatesindex.org/data/> (дата звернення: 2.06.2020).
6. 2020 World Press Freedom Index. *Reporters without borders with the support Adessium Foundation*. 2020. URL: <https://rsf.org/en/ranking/2018> (дата звернення: 31.05.2020).
7. The Legatum Prosperity Index. *Legatum Institute*. 2019. URL: <https://www.prosperity.com/rankings> (дата звернення: 29.05.2020).
8. 2020 by the World Justice Project. *The WJP Rule of Law Index and the World Justice Project Rule of Law Index are trademarks of the World Justice Project*. 2020. URL: <https://worldjusticeproject.org/our-work/research-and-data/wjp-rule-law-index-2020> (дата звернення: 28.05.2020).
9. Klaus Schwab. The Global Competitiveness Report 2019. *World Economic Forum*. 2019. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення: 28.05.2020).
10. The Heritage Foundation: Індекс Економічної Свободи. *Українське Товариство Економічних свобод*. 2019. URL: <https://ueff.org/uk/indeksy/75-indeks-ekonomichnoi-svobody-ukrainy> (дата звернення: 29.05.2020).
11. Романенко Є.О. Рейтинг індексу економічної свободи України. 2016. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2017-3/doc/1/01.pdf>; Ukraine economy: population, GDP, inflation, business, trade, FDI. *The Heritage Foundation*. 2020. URL: <https://www.heritage.org/index/country/ukraine> (дата звернення: 31.05.2020).
12. Doing Business. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. 2020. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=05376d6c-3772-4027-ac6f-73e33e2905a8&title=DoingBusiness2019> (дата звернення: 30.05.2020).
13. Cornell University, Insead, and Wipo; The Global Innovation Index 2019: Creating Healthy Lives The Future of Medical Innovation, Ithaca, Fontainebleau, and Geneva, 2019. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2019-report> (дата звернення: 5.06.2020).
14. Brand Finance Nation Brands 2019. *Brand Finance*. 2019. URL: <https://brandfinance.com/knowledge-centre/reports/brand-finance-nation-brands-2019/> (дата звернення: 4.06.2020).
15. Global Social Mobility Index 2020: why economies benefit from fixing inequality. *World Economic Forum*. 2020. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-social-mobility-index-2020-why-economies-benefit-from-fixing-inequality> (дата звернення: 3.06.2020).
16. Ian Vásquez, Tanja Porcnik. Human Freedom Index. *CATO Institute*. 2019. URL: <https://www.cato.org/human-freedom-index-new> (дата звернення: 1.06.2020).
17. Human Development Index (HDI). *The United Nations Development Programme*, 2019. URL: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi> (дата звернення: 2.06.2020).
18. Human Development Perspectives. *The United Nations Development Programme*. 2020. URL: <http://hdr.undp.org/en/gsni> (дата звернення: 3.06.2020).
19. World Happiness Report. New York: *Sustainable Development Solutions Network*, 2020. URL: <https://worldhappiness.report/ed/2020/> (дата звернення: 27.05.2020).

**ANALYSIS OF THE STATUS OF UKRAINE
IN THE INTERNATIONAL RANKINGS IN 2019–2020 YEARS****Kateryna Savon***National University "Odesa Law Academy",
Political Theories Department
Fontanska Doroha str., 23, 65000, Odesa, Ukraine*

The article considers the position of Ukraine in the international rankings in recent years. International ratings and dynamics of development of Ukraine's position are determined. There are different classifications of rankings by indicators: the scope of the study, the compilers of rankings, the number of years in existence, the frequency of rankings.

The classification of international rankings and indices used in this article are divided for convenience into political, economic and social (distribution according to the method by Kirichenko).

The Open Budget Survey, the Military Strength Ranking, the Corruption Perceptions Index, the Fragile States Index, the World Press Freedom Index, the Legatum Prosperity Index, the World Justice Project Rule of Law Index, the Global Competitiveness Index, the Index of Economic Freedom, the Doing Business, the Global Innovation Index, the Brand Finance Nation Brands, the Global Social Mobility Index, the Human Freedom Index, the Human Development Index, the Gender Inequality Index and the World Happiness Report were investigated.

Indicators which need to be improved in Ukraine to get the best results according to different international rankings have been analyzed. The dynamics of development of Ukraine's position in the Open Budget Survey, the Fragile States Index, the World Competitiveness Index, the Index of Economic Freedom, the Human Development Index and the World Happiness Report are revealed.

Positive and negative factors that influence the transformational processes in Ukrainian society and reduce the possibility of breaking into the top rankings of the world have been identified. In rankings such as the World Happiness Report and the Gender Inequality Index, some indicators are compared with the winners of these rankings (Finland and Denmark).

With the help of ratings, it was established that highly educated and professionally competent people live in Ukraine, but due to economic difficulties are forced to improve ratings and images of other countries. An unresolved issue is also the military conflict in Eastern Ukraine, which not only lowers Ukraine's ratings, but also makes Ukrainians even more unhappy.

It is concluded that the average position of Ukraine in the studied ratings and factors can be improved to obtain positive results in building a good image for Ukraine, which may in the future become one of the important countries in the world.

Key words: economical index, international rankings, political index, social index, Ukraine.